

RIL 255-1

Rakennusfysiikka I

**Rakennusfysikaalinen
suunnittelu ja tutkimukset**

Julkaisija ja kustantaja

Suomen Rakennusinsinöörien Liitto RIL ry

Toimituskunta

Juhani Heljo
 Kimmo Lähdesmäki
 Matti Pentti
 Jommi Suonketo
 Juha Vinha
 Gunnar Åström (pj ja RILin edustaja).

Vastaava toimittaja

Juha Vinha

KIRJOITTAJAT**RIL 255-1-2014 RAKENNUSFYSIIKKA I****Osa 1. Rakennusfysikaalinen suunnittelu ja tutkimukset****Luku 1. Johdanto**

Juha Vinha

Luku 2. Rakennusfysikaalinen suunnittelu

Pekka Laamanen 2.1.1, 2.1.4, 2.1.6–2.1.7
 Anssi Laukkarinen 2.2.5, 2.2.8
 Matti Pentti 2.1.1, 2.1.4
 Juha Vinha 2.1.1–2.1.5, 2.2.1–2.2.4, 2.2.6–2.2.7
 Gunnar Åström 2.1.1–2.1.2, 2.1.4, 2.1.6–2.1.7

Luku 3. Rakenneratkaisujen rakennusfysikaalinen toiminta

Kari Hemmilä 3.2.7, 3.4.8, 3.7, 3.8.4
 Anssi Laukkarinen 3.5.5
 Mikael Mäkitalo 3.2.8, 3.4.9
 Matti Pentti 3.1, 3.2.1–3.2.6, 3.2.9, 3.3, 3.4.1–3.4.6, 3.4.10, 3.5–3.6, 3.8.2, 3.8.3
 Juha Vinha 3.2.5, 3.4.7, 3.8.1

Luku 4. Rakennusten energiatehokkuus

Juhani Heljo 4.1–4.2, 4.3.1–4.3.5, 4.3.7, 4.3.9, 4.3.10, 4.4.1–4.4.2, 4.4.4, 4.5, 4.6.1, 4.7–4.8
 Kari Hemmilä 4.6.3
 Juha Jokisalo 4.3.6
 Timo Kalema 4.4.3
 Tom L. Sundman 4.6.2
 Eino Tetri 4.3.8

Luku 5. Rakennusmateriaalien ja -tuotteiden rakennusfysikaaliset ominaisuudet

Pirjo Ahola 5.12.4
 Tapani Harjunalanen 5.9.8, 5.10.5
 Kari Hemmilä 5.16, 5.17
 Katariina Laine 5.3.2, 5.4–5.6, 5.8.2–5.8.5, 5.11.2
 Pirjo Laurila 5.8.9
 Pertti Lindberg 5.9.8
 Kimmo Lähdesmäki 5.1–5.7, 5.8.1–5.8.5, 5.8.7–5.8.8, 5.9.1–5.9.7, 5.11.1–5.11.5, 5.13.6–5.13.8, 5.14, 5.15.3, 5.18–5.19
 Christopher Mills 5.8.9
 Mikael Mäkitalo 5.15
 Jarmo Paavilainen 5.8.9
 Boris Panschin 5.13.1–5.13.5
 Hassan Raad 5.8.6
 Mika Ronkainen 5.9.8
 Petri Silvennoinen 5.13.1–5.13.5
 Hannu Viitanen 5.12.5
 Leif Wirtanen 5.11.6, 5.12.1–5.12.4

Luku 6. Rakennusfysikaaliset mittaukset ja tutkimukset

Kari Hemmilä 6.3.3–6.3.4
 Petteri Huttunen 6.1.4, 6.3.1–6.3.4, 6.4.4, 6.2.13
 Mikko Kaartinen 6.1.9, 6.2.4
 Kimmo Lähdesmäki 6.4.1–6.4.3, 6.5.1–6.5.4, 6.5.6
 Mia Lund 6.5.5
 Elina Manelius 6.2.1–6.2.12
 Maija Ojanen 6.1.1–6.1.2, 6.1.5–6.1.6, 6.1.8, 6.1.11–6.1.12
 Jani Poutiainen 6.1.3, 6.1.7, 6.1.9
 Tiina Ruuska 6.2.2
 Jommi Suonketo 6.1.10, 6.3.4, 6.6
 Eero Tuominen 6.2.8
 Juha Vinha 6.1.4, 6.2.2, 6.2.4, 6.2.9, 6.2.11, 6.3.1–6.3.3, 6.4.3

Liitteet

Petteri Huttunen Liitteet 7-9, 11
 Anssi Laukkarinen Liitteet 5-6, 10
 Kimmo Lähdesmäki Liitteet 4, 10
 Juha Vinha Liitteet 1-3, 8

Toimitussihteeri

Jaana Henell

RAHOITTAJAT

A-Insinöörit Oy
 ASB-Consult Oy
 Comsol Oy
 Controlteam-yhtiöt
 D.O.F. tech Oy
 Eltete Oy
 EPS-rakennuseristeteollisuus
 c/o Rakennustuoteteollisuus RTT ry
 Ewona Oy
 Finnfoam Oy
 Finnmap Consulting Oy
 H+H Finland Oy
 Hahtela-Kehitys Oy
 Hartela Oy
 HKR-Rakennuttaja
 Honkarakenne Oyj
 Huura Oy
 Insinööritoimisto Lauri Mehto Oy
 Inwido Finland Oy
 Jaatimet Oy
 Jetta-Talo Oy
 Juva Engineering Ltd
 Kastelli-Talot Oy
 Kattoliitto ry
 Kiinteistöalan Koulutuskeskus Oy
 Knauf Oy
 Kuopion kaupungin tilakeskus
 Lammin Betoni Oy
 Liikelaitos Oulun Tilakeskus
 Lumon Oy
 Mammutihirsi/
 Pohjois-Suomen Hirsitalokeskus Oy
 Metsäteollisuus ry
 Metsä Wood
 Muottikolmio Oy
 Muoviteollisuus ry
 c/o Rakennustuoteteollisuus RTT
 NCC Rakennus Oy
 Parma Oy
 Paroc Oy Ab
 PRT-Forest Oy
 Purso Oy
 Pöyry Civil Oy
 Rakennusliike Halonen Oy
 Rakennusteollisuus RT
 Rakonor Oy
 Ramboll Finland Oy
 Rautaruukki Oyj
 Redi-yhtiöt Oy
 Rockwool Finland Oy
 Saint Gobain Rakennustuotteet Oy
 Saint Gobain Weber Oy
 Skaala Ikkunat ja Ovet Oy

Suomen Kuitulevy Oy
 Suomen Rakennustarkastus Oy
 Suunnittelutoimisto Dimensio Oy
 Sweco PM Oy
 Talokeskus Yhtiöt Oy
 Tampereen Tilakeskus Liikelaitos
 Teräselementti Oy
 Tikkurila Paints Oy
 Turun Juva Oy
 Uponor Suomi Oy
 Wise Group Finland Oy
 WSP Finland Oy
 YIT Rakennus Oy
 Ypap Oy/Pyroll Group
 Opetus- ja kulttuuriministeriö
 Sosiaali- ja terveysministeriö
 Ympäristöministeriö
 RIL-säätiö

Ilmoitukset

JPM-Info Oy

Kirjapaino

Tammerprint Oy, 2014

Myynti

Suomen Rakennusinsinöörien Liitto RIL ry
 Töölönkatu 4, 1. krs, 00100 Helsinki
www.ril.fi/kirjakauppa

ISBN 978-951-758-589-7

ISSN 0356-9403

Tämän teoksen osittainenkin kopiointi ja saattaminen yleisön saataviin on tekijänoikeuslain (404/61, siihen myöhemmin tehtyine muutoksineen) mukaisesti kielletty ilman nimenomaista lupaa.

© Suomen Rakennusinsinöörien Liitto RIL ry

ILMOITTAJAT

Ilmoitukset lukujen 3 ja 4 välissä ja julkaisun lopussa

A-Insinöörit Oy
Eltete Oy
Finfoam Oy
Flexotec Oy
Hunton Fiber AS, Filial i Finland
Inwido Finland Oy
ISS Proko Oy
Katepal Oy
Katto 2000 Oy
Kiinteistöalan Koulutuskeskus Oy
Lumon Oy
M-Plast Oy
Muottikolmio Oy
Nordic Waterproofing Oy
Polygon Finland Oy
Purso Oy
Rudus Oy
Sakret Norden Oy Ab
Suomen Standardisoimisliitto SFS ry
Suomen ympäristöpisto SYKLI Oy
Tikkurila Oyj
Työtehoseura
VTT Expert Services Oy

Alkusanat

Rakennusten terveellisyys ja turvallisuus ovat itsestään selviä kansalaisoikeuksia. Näitä ominaisuuksia myös Maankäyttö- ja rakennuslaki edellyttää. Vaikka rakennuskanta on pääosin laadultaan hyvä, esiintyy yllättävän paljon rakennusten terveellisyysliittymiä vakavia puutteita, kuten kosteus- ja homeongelmia, jotka huonontavat sisäilman laatua. Syyt ongelmiin ovat monia, sekä kaavoituksessa, suunnittelussa, toteutuksessa, ylläpidossa että käytössä. Selvä keino tilanteen parantamiseksi on osaamisen ja tietoisuuden tason nosto. Tähän on RIL monilla julkaisuillaan ja muulla tavoin pyrkinyt.

Rakentamisala ja rakentamismääräykset ovat olleet voimakkaassa muutoksessa 2000-luvulla, joka on heijastunut rakennusfysiikan alueelle. Taustalla ovat mm. ilmastomuutoksen hillitsemiseksi sovitut kansainväliset päästöjen vähentämistavoitteet, erityisesti rakennusten energiankulutusta pienentämällä. Rakennusten kasvavat energiatehokkuusvaatimukset ovat edellyttäneet uusia, perinteisistä jopa merkittävästi poikkeavia rakenneratkaisuja. Lisäksi alalle on tullut paljon uusi materiaaleja uusine ominaisuuksineen ja rakennusfysikaalisten laskentaohjelmien taso on noussut. Rakennusfysikaalisten ratkaisujen muutostarpeisiin ovat myös vaikuttaneet alan standardointi ja laajat alan tutkimushankkeiden tulokset. Kun taustalla vielä ovat ennusteet ilmastomuutoksesta ja siihen liittyvistä kosteusrasitusten kasvamisesta, on ala suurten haasteiden edessä. Tarvitaan kootusti ajankohtaista ja luotettavaa tietoa sekä uusia, toimivia ratkaisuja, joilla varmistetaan rakenteiden ja rakennusten laatu myös muuttuvissa tulevaisuuden olosuhteissa.

RIL julkaisi v. 1984 käsikirjan *RIL 155-1984 Rakennusten lämmön- ja kosteudeneristys*, joka sisälsi sekä rakennusfysiikan teoriaa että käytännön suunnitteluesimerkkejä. Rakennusfysiikan teoria ei ole perusteeltaan merkittävästi muuttunut, mutta selvästi laajentunut. Kirjan rakennetekniset ratkaisut ovat vanhentuneet ja

osittain jopa virheelliset tämän päivän tietämyksen pohjalta.

V. 2008 päätti RIL yhdessä Tampereen teknillisen yliopiston kanssa käynnistää uuden laajan rakennusfysiikkaa käsittelevän julkaisun laadinnan. Työn tavoitteiksi asetettiin kattava käsikirja, joka käsittelee rakennusfysiikan teoriaa, rakenteiden lämpö- ja kosteusteknistä toimintaa sekä rakennusmateriaalien rakennusfysikaalisia ominaisuuksia. Akustiikka rajattiin pois, koska siihen on mm. olemassa kirjasarja *RIL 243 Rakennusten akustinen suunnittelu*. Sisältö suunniteltiin siten, että julkaisu toimisi sekä alan käsikirjana ja ohjeena että oppikirjana. Käsitteiden ja merkintöjen yhtenäistäminen oli tärkeä osatavoite julkaisun toteutustyössä. Tärkeä asia oli myös rakennusmateriaalien rakennusfysikaalisten ominaisuuksien kerääminen ja taulukointi niin, että niistä löytyy jatkossa kattavat tiedot samasta paikasta.

Asetetut tavoitteet osoittautuivat erittäin vaativiksi ja haasteellisiksi, joten aikataulua jouduttiin työn aikana pidentämään. Kirjoitustyön aikana eteni rinnakkain merkittäviä ja laajoja aiheeseen liittyviä tutkimus- ja kehittämishankkeita (mm. Frame-hanke), joiden tuloksia jäätin odottamaan. RILin toimesta valmistui kaksi julkaisua, jonka tuloksia voitiin hyödyntää: *RIL 250-2011 Kosteudenhallinta ja homevaurion estäminen* ja *RIL 107-2012 Rakennusten veden- ja kosteudeneristysohjeet*.

Rakennusfysiikan käsikirja on jaettu kahteen osaan. **Osa 1 Rakennusfysikaalinen suunnittelu ja tutkimukset** sisältää rakennusfysikaalisen suunnittelun perusteita ja laskentamenetelmiä, rakenneratkaisujen kuvauksia, rakennuksen energiatehokkuuden hallintaa, materiaalien ja tuotteiden rakennusfysikaalisia ominaisuuksia sekä mittausmenetelmiä. **Osa 2 Rakennusfysiikan teoria ja laskentasovellukset** käsittelee laajasti rakennuksen ja rakenteiden ympäristöolosuhteita ja -rasituksia sekä lämpöön, kos-

teuteen ja ilmavirtaukseen liittyvä teoriaa ja las-
kentasovelluksia. Julkaisuja voidaan käyttää
sekä uudisrakennus- että korjaushankkeissa.

Julkaisun laadinnasta on vastannut toimituskun-
ta. Kirjan päätoimittaja ja pääkirjoittaja on Juha
Vinha. Toimituskunnan muina jäseninä ovat ol-
leet Juhani Heljo, Kimmo Lähdesmäki, Matti
Pentti, Jommi Suonketo sekä Gunnar Åström
(puheenjohtaja ja RILin edustaja). Kaikki ovat
osallistuneet merkittävällä tavalla myös kirjan
kirjoittamiseen.

Eri lukujen vastuuhenkilöinä ovat olleet:

- luku 1: Juha Vinha
- luku 2: Juha Vinha
- luku 3: Matti Pentti
- luku 4: Juhani Heljo
- luku 5: Kimmo Lähdesmäki
- luku 6: Juha Vinha ja Jommi Suonketo.

Maarraskuussa 2014

SUOMEN RAKENNUSINSINÖÖRIEN LIITTO RIL ry

Risto Vahanen
puheenjohtaja

Helena Soimakallio
toimitusjohtaja

Merkittävää kirjoituspanosta ovat myös antaneet
mm. Petteri Huttunen, Pekka Laamanen ja Anssi
Laukkarinen. Kirjoitustyöhön on lisäksi osallistu-
nut suuri määrä muita asiantuntijoita (ks. erillinen
kirjoittajaluettelo).

Julkaisuhanke ei olisi ollut mahdollinen ilman
alan yritysten ja viranomaisten tukea, sekä rahoit-
us- että asiantuntijamuodossa (ks. erillinen luet-
telo). Julkaisun eri osat ovat kirjoitustyön aikana
olleet laajalla lausuntokierroksella ja käsitelty yh-
teisissä seminaareissa. Saatu palaute on ollut
erittäin hyödyllinen tekstin viimeistelyssä.

Suomen Rakennusinsinöörien Liitto RIL kiittää
julkaisun kirjoittajia sekä kaikkia työhön osallistu-
neita organisaatioita ja henkilöitä, jotka ovat kan-
natoillaan ja tiedoillaan vaikuttaneet käsikirjan
syntymiseen. Uskomme, että kirja merkittävästi
nostaa alan osaamista ja näin edistää rakenta-
misen laadun paranemista.

Sisällysluettelo

1. Johdanto	11	3.2.2 Yläpohjien perustyytit	92
1.1 Tausta	13	3.2.3 Katon kaltevuus ja	
1.2 Kirjan sisältö, rakenne ja		vedenpoisto	95
rajaukset	14	3.2.4 Yläpohjan ilmatiiviyys, höyryn-	
2. Rakennusfysikaalinen suunnittelu	15	sulun tarve ja tuuletus	99
2.1 Rakennusfysikaalisen suunnittelun		3.2.5 Katteiden suunnitteluperi-	
tavoitteet ja periaatteet	17	aatteita ja yksityiskohtia	102
2.1.1 Yleistä	17	3.2.6 Liikennöidyt katot	108
2.1.2 Rakennusfysikaalisen		3.2.7 Lasirakenteiset katot	112
suunnittelun vaativuus,		3.2.8 Erikoisrakenteet	114
tehtävät, varmuudet ja		3.2.9 Yläpohjien riskitekijöitä ja riski-	
toimintakriteerit	20	alittiita rakenneratkaisuja	116
2.1.3 Rakenteiden lämpö- ja		Kirjallisuutta kohtaan 3.2	117
energiatekninen suunnittelu	25	3.3 Välipohjat	117
2.1.4 Rakennuksen kosteustekninen		3.3.1 Rasitusolot ja suunnittelussa	
suunnittelu	36	tarkasteltavat asiat	117
2.1.5 Vaipan ilmatiivyyden		3.3.2 Välipohjien rakenneratkaisujen	
suunnittelu ja ilmavirtausten		kosteusteknisiä erityispiirteitä	117
rajoittaminen		3.3.3 Eriilaisten lattianpäällysteiden	
vaipparakenteissa	46	vaikutus välipohjan kosteus-	
2.1.6 Epäpuhtauksien huomioon		tekniseen toimintaan	119
ottaminen rakennus-		Kirjallisuutta kohtaan 3.3	120
fysikaalisessa suunnittelussa	48	3.4 Ulkoseinät	120
2.1.7 Rakennusfysikaalinen		3.4.1 Ulkoseinien rasitusolot	120
suunnittelu korjaus-		3.4.2 Ulkoseinien yleiset	
hankkeissa	50	suunnitteluperiaatteet	122
Kirjallisuutta kohtaan 2.1	52	3.4.3 Betonirakenteiset ulkoseinät	124
2.2 Rakennusfysikaalisten laskenta-		3.4.4 Muuratut ulkoseinät	131
tarkastelujen toteutus	54	3.4.5 Eristerappausrakenteet	135
2.2.1 Yleistä	54	3.4.6 Rankaseinät	135
2.2.2 Laskentatehtävän ja		3.4.7 Massiivipuorakenteiset seinät	139
tarkasteluperiaatteiden		3.4.8 Lasirakenteiset ulkoseinät	141
määrittely	56	3.4.9 Erikoisrakenteet	145
2.2.3 Toimintakriteerien ja niihin		3.4.10 Vanhoja riskialttiita	
liittyvien raja-arvojen valinta	57	ulkoseinäarakenteita	149
2.2.4 Ulko- ja sisäympäristön		Kirjallisuutta kohtaan 3.4	150
olosuhteiden määrittely	65	3.5 Alapohjat ja maanvastaiset	
2.2.5 Laskentamenetelmän tai		rakenteet	151
-ohjelman valinta	73	3.5.1 Kosteus- ja lämpötilaolot	
2.2.6 Materiaaliominaisuuksien		maanvastaisissa rakenteissa	151
määrittely	81	3.5.2 Kosteusteknisen toimivuuden	
2.2.7 Tarkasteltavan rakenteen tai		kriteerejä ja varmistuskeinoja	
rakennuksen mallintaminen	82	maanvastaisissa rakenteissa	152
2.2.8 Laskentatulosten analysointi	84	3.5.3 Rakennuspohjan kuivatus	153
Kirjallisuutta kohtaan 2.2	85	3.5.4 Maanvarainen betonilaatta	154
3. Rakenneratkaisujen rakennus-		3.5.5 Ryömintätilainen alapohja	157
fysikaalinen toiminta	89	3.5.6 Kellarin seinät	160
3.1 Yleistä	91	3.5.7 Perusmuurit	162
3.2 Yläpohjat ja kattorakenteet	91	3.5.8 Vedenpaineen alaiset	
3.2.1 Rasitusolot ja suunnittelussa		rakenteet	163
tarkasteltavat asiat	91	3.5.9 Vanhoja riskialttiita rakenteita	
		ja niiden korjauseriaatteita	166
		Kirjallisuutta kohtaan 3.5	169
		3.6 Märkätilojen rakenteet	169
		3.6.1 Märkätilojen rasitusolot ja	
		yleissuunnittelu	169

3.6.2	Märkätilojen rakenteiden suunnittelu	170	Kirjallisuutta kohtaan 4.4	222	
3.6.3	Märkätilojen rakenne-esimerkkejä	171	4.5	Rakennusten käytön ja laatutason vaikutus energiankulutukseen	223
3.6.4	Vedeneristys	174		Kirjallisuutta kohtaan 4.5	224
3.6.5	Vanhoja riskialttiita märkätilan rakenteita	175	4.6	Esimerkkejä erikoistilojen energiateknisestä toiminnasta	226
	Kirjallisuutta kohtaan 3.6	176	4.6.1	Ajoittain lämmitetyt tilat	226
3.7	Ikkunat ja ovet	176	4.6.2	Jäähdytetyt tilat	226
3.8	Erityisolosuhteiden huomioon ottaminen rakenteiden suunnittelussa	181	4.6.3	Lasitetut tilat	230
3.8.1	Lämmittämättömät ja ajoittain lämmitetyt tilat	181	4.7	Rakennusten energia- taloudellisten valintojen pääperiaatteet	231
3.8.2	Jäähdytetyt tilat	183	4.7.1	Valintasystematiikka	231
3.8.3	Poikkeuksellisen kosteat tilat	186	4.7.2	Energiankäytön ympäristö- vaikutukset ja primääri- energia	236
3.8.4	Lasitetut tilat	187		Kirjallisuutta kohtaan 4.7	236
	Kirjallisuutta kohtaan 3.8	189	4.8	Energiatehokkuuden parantamisen trendit	237
4. Rakennusten energiatehokkuus	191		4.8.1	Passiivitalo	238
4.1	Rakennuksen energia- tehokkuuden määrittäminen	193	4.8.2	Nollaenergiatalo ja lähes nollaenergiatalo	239
4.1.1	Yleistä	193		Kirjallisuutta kohtaan 4.8	240
4.1.2	Energiatehokkuus- indikaattorit	194	5. Rakennusmateriaalien ja -tuotteiden rakennusfysikaaliset ominaisuudet	241	
	Kirjallisuutta kohtaan 4.1	198	5.1	Yleistä	243
4.2	Rakennusten energia- ja lämpö- virrat	198	5.2	Katemateriaalit	243
	Kirjallisuutta kohtaan 4.2	200	5.2.1	Yleistä	243
4.3	Rakenteiden ja järjestelmien vaikutus energiankulutukseen	200	5.2.2	Kermit	244
4.3.1	Ulkoilman lämpöolosuhteet ja mikroilmasto	200	5.2.3	Metalliohutlevy	245
4.3.2	Sisäilman lämpöolosuhteet	200	5.2.4	Tiilikatteet	246
4.3.3	Vaipparakenteet	201	5.2.5	Muut katteet	246
4.3.4	Ilmanvaihto ja vaipan ilmatiiviys	203		Kirjallisuutta kohtaan 5.2	247
4.3.5	Lämmitysjärjestelmä	206	5.3	Aluskatteet	247
4.3.6	Jäähdytysratkaisut	210	5.3.1	Yleistä	247
4.3.7	Lämmin käyttövesi	211	5.3.2	Aluskatemateriaalit	247
4.3.8	Valaistus	212		Kirjallisuutta kohtaan 5.3	249
4.3.9	Sähkölaitteet	214	5.4	Vedeneristeet	249
4.3.10	Energian kulutusjakaumat erilaisissa ja eri-ikäisissä rakennuksissa	214	5.4.1	Yleistä	249
	Kirjallisuutta kohtaan 4.3	217	5.4.2	Kermit ja matot	250
4.4	Rakennuksen energiankulutuksen laskentamenettelyt	218	5.4.3	Märkätilojen vedeneristemassat	250
4.4.1	Ominaislämpötehon laskenta ja lämmitystarveluku	218	5.4.4	Vedeneristelevy	250
4.4.2	Kuukausitason laskenta	219	5.4.5	Muut vedeneristeet ja kosteussulut	252
4.4.3	Rakennusten sisäilmaston ja energialaskennan simulointi	219		Kirjallisuutta kohtaan 5.4	252
4.4.4	Lämmitysjärjestelmän energiankulutuksen laskennan periaate	221	5.5	Ilman- ja höyrynsulut	253
			5.5.1	Yleistä	253
			5.5.2	Kalvot	253
			5.5.3	Levyt	254
			5.5.4	Pinnoitteet ja sivelyt	255
				Kirjallisuutta kohtaan 5.5	255
			5.6	Tuulensuojat	256
			5.6.1	Yleistä	256
			5.6.2	Kalvot	256

5.6.3	Levyt	257	5.11.4	Paksurappaus	299
	Kirjallisuutta kohtaan 5.6	260	5.11.5	Ruiskubetonointi	299
5.7	Lämmöneristeet	260	5.11.6	Tasoiitteet	300
5.7.1	Yleistä	260		Kirjallisuutta kohtaan 5.11	300
5.7.2	Mineraalivillat	261	5.12	Pohjusteet, maalit, lakat, pinnoitteet ja suoja-aineet	301
5.7.3	Muovikuitupohjaiset lämmöneristeet	262	5.12.1	Yleistä	301
5.7.4	Luonnonkuitupohjaiset lämmöneristeet	262	5.12.2	Sideaineet	301
5.7.5	Solumuovilämmöneristeet	264	5.12.3	Sisätilojen pintojen pintakäsittely	302
5.7.6	Kiviainespohjaiset lämmöneristeet	268	5.12.4	Säälle alttiiden pintojen pintakäsittely	303
5.7.7	Muut lämmöneristeet	268	5.12.5	Homesuoja-aineet	308
5.7.8	Vanhat lämmöneristeet	273		Kirjallisuutta kohtaan 5.12	309
	Kirjallisuutta kohtaan 5.7	274	5.13	Saumojen ja liitosten tiivistystuotteet	309
5.8	Runkomateriaalit	275	5.13.1	Yleistä	309
5.8.1	Yleistä	275	5.13.2	Saumaussmassat	309
5.8.2	Betoni	275	5.13.3	Saumanauhut	311
5.8.3	Kevytbetoni	276	5.13.4	Tiivistysnauhut ja -teipit	312
5.8.4	Kevytsorabetoni	276	5.13.5	Tiivistysvaahdot	313
5.8.5	Tiilet	277	5.13.6	Läpivientitiivisteet ja -kappaleet	314
5.8.6	Muurauslaastit	278	5.13.7	Kermit	314
5.8.7	Puu	279	5.13.8	Muut tiivistystuotteet	315
5.8.8	Puutuotteet	279		Kirjallisuutta kohtaan 5.13	315
5.8.9	Puutuotteissa käytettävät liimat	281	5.14	Faasimuutosmateriaalit	315
5.8.10	Teräs	283	5.14.1	Yleistä	315
5.8.11	Alumiini	283	5.14.2	Epäorgaaniset materiaalit	316
5.8.12	Luonnonkivet	283	5.14.3	Orgaaniset materiaalit	316
	Kirjallisuutta kohtaan 5.8	283	5.14.4	Eutektiset materiaalit	317
5.9	Sisälevyt ja pintamateriaalit	284		Kirjallisuutta kohtaan 5.14	317
5.9.1	Yleistä	284	5.15	Valoaläpäisevät materiaalit	317
5.9.2	Puupohjaiset levyt	284	5.15.1	Yleistä	317
5.9.3	Kipsi- ja sementtipohjaiset levyt	286	5.15.2	Valoaläpäisevät muovit	318
5.9.4	Metallilevyt	287	5.15.3	Valoaläpäisevät lämmön- eristeet ja lämpöä eristävät tuotteet	318
5.9.5	Muovi- ja komposiittilevyt	287		Kirjallisuutta kohtaan 5.15	320
5.9.6	Muut levyt	288	5.16	Ikkunat	321
5.9.7	Pintamateriaalit	289		Kirjallisuutta kohtaan 5.16	325
5.9.8	Seinä- ja laattaliimat sekä kiinnitys- ja saumaustaastit	290	5.17	Ovet	325
	Kirjallisuutta kohtaan 5.9	291		Kirjallisuutta kohtaan 5.17	327
5.10	Lattiapäällysteet ja alusmateriaalit	292	5.18	Kattovalokuvut ja luukut	327
5.10.1	Yleistä	292	5.18.1	Yleistä	327
5.10.2	Liimattavat päällysteet	292	5.18.2	Kattovalokuvut	327
5.10.3	Kelluvat päällysteet	294	5.18.3	Luukut	327
5.10.4	Keraamiset laatat	294		Kirjallisuutta kohtaan 5.18	328
5.10.5	Matto- ja parkettiliimat	294	5.19	Maalajit	329
5.10.6	Alusmateriaalit	295		Kirjallisuutta kohtaan 5.19	329
	Kirjallisuutta kohtaan 5.10	296	6. Rakennusfysikaaliset mittaukset ja tutkimukset	331	
5.11	Seinien ja kattojen kiviaines- pohjaiset pinnoitteet ja tasoiitteet	297	6.1	Rakennusfysikaalisten suureiden mittaukset	333
5.11.1	Yleistä	297	6.1.1	Yleistä	333
5.11.2	Rappauslaastit	297			
5.11.3	Ohutrappaus	298			

6.1.2	Lämpötila	333	6.5.2	Lämpökuvaus	371
6.1.3	Lyhyt- ja pitkäaaltainen lämpösäteily	334	6.5.3	Ilmanpitävyyskoe	373
6.1.4	Lämpövirta	336	6.5.4	Paine-eromittaukset	374
6.1.5	Ilmanpaine ja paine-ero	337	6.5.5	Ilmanvaihdon mittaukset	374
6.1.6	Ilman virtausnopeus ja tilaavuusvirta	338	6.5.6	Olosuhteiden seuranta- mittaukset ulko- ja sisäilmassa sekä rakenteissa	375
6.1.7	Tuulen nopeus ja suunta	339		Kirjallisuutta kohtaan 6.5	377
6.1.8	Ilman suhteellinen kosteus ja vesihöyrypitoisuus	340	6.6	Rakennusten kuntotutkimukset	377
6.1.9	Sade- ja viistosademäärä	341	6.6.1	Lähtökohta	377
6.1.10	Materiaalin kosteuspitoisuus	342	6.6.2	Tavoitteet	378
6.1.11	Hiilidioksidipitoisuus	342	6.6.3	Toimintamallit	378
6.1.12	Muiden suureiden mittaukset	343	6.6.4	Aistivaraiset havainnot	379
	Kirjallisuutta kohtaan 6.1	343	6.6.5	Pintoja rikkomattomat tarkastelut	379
6.2	Materiaaliominaisuuksien mittaukset	344	6.6.6	Kenttätutkimusten yhteydessä tehtävät tarkentavat tutkimukset	379
6.2.1	Yleistä	344	6.6.7	Näytteenottoon pohjautuvat tutkimukset	382
6.2.2	Ominaislämpökapasiteetti ja terminen diffusiviteetti	344		LIITTEET	385
6.2.3	Lämpöjohtavuus ja lämmönvastus	345	Liite 1.	Merkinnät ja lyhenteet	385
6.2.4	Pinnan säteilyominaisuudet	347	Liite 2.	Määritelmät	389
6.2.5	Ilmanläpäisevyys ja ilmanläpäisyvastus	348	Liite 3.	Rakennusfysikaalisten materiaaliominaisuuksien muunnoskaavoja	393
6.2.6	Tasapainokosteus ja ominais- kosteuskapasiteetti	349	Liite 4.	Rakennusmateriaalien rakennusfysikaalisia ominaisuuksia tuoteryhmittäin	395
6.2.7	Vesihöyrynläpäisevyys ja vesihöyrynvastus	351	Liite 5.	Rakennusmateriaalien pintojen säteilyominaisuuksia	453
6.2.8	Kapillaarisuusominaisuudet	352	Liite 6.	Rakennusmateriaalien lämpölaajenemiskertoimia	457
6.2.9	Kosteusjohtavuus ja kosteusdiffusiviteetti	355	Liite 7.	Rakennusmateriaalien ilmanläpäisevyyksiä ja ilmanläpäisykertoimia	461
6.2.10	Vesitiiviyys	356	Liite 8.	Rakennusmateriaalien tasapainokosteuskäyriä	463
6.2.11	Homontumisherkkyyys	357	Liite 9.	Rakennusmateriaalien kapillaarisia kosteusdiffusiviteetteja	475
6.2.12	Auringonsäteilyn ja sadeveden kestävyys	357	Liite 10.	Ilman ja veden fysikaalisia ominaisuuksia	479
6.2.13	Lämpötila- ja kosteus- muodonmuutokset	359	Liite 11.	Rakennusfysiikkaa käsittelevät SFS-, EN- ja ISO-standardit	481
	Kirjallisuutta kohtaan 6.2	359			
6.3	Rakenteiden laboratorio- mittaukset	360			
6.3.1	Yleistä	360			
6.3.2	Lämmönläpäisykoe	360			
6.3.3	Ilmanläpäisykokeet	363			
6.3.4	Säärasituskokeet	364			
6.3.5	Rakennusfysikaaliset olosuhdekokeet	366			
	Kirjallisuutta kohtaan 6.3	368			
6.4	Rakentamisen kenttämittaukset	368			
6.4.1	Yleistä	368			
6.4.2	Lämpötilamittaukset	368			
6.4.3	Kosteusmittaukset	368			
6.4.4	Lämpövirran ja lämmön- läpäisykertoimen mittaust	370			
6.5	Rakennusten kenttämittaukset	371			
6.5.1	Yleistä	371			